

O'QUVCHILARNI ESTETIK TARBIYALASHDA MUSIQIY FOLKLORNING O'RNI

Yoriyeva Sitora Jobir qizi

Buxoro davlat universiteti Musiqa ijrochiligi va madaniyat kafedrası 12-1 vokal 20 guruh talabasi

Annotatsiya:

Hozirgi zamon ilm-fan, texnika taraqqiyoti talablaridan biri yangicha fikrlaydigan, ijodiy tafakkur va qobiliyatga ega bo'lgan barkamol shaxsni voyaga etkazishdir. Ushbu harakatlar zahirida esa eng avvalo, shaxsning fidoyiligi, Vatanga va o'z xalqiga muhabbatini shakllantirish masalasi yotadi. Zero, har bir insonning barcha harakatlari u yoki bu darajadagi ijtimoiy manfaatlarga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: musiqiy folklore, ijodiy tafakkur, musiqa san'ati, xalq og'zaki ijodi.

Xalq og'zaki ijodiyoti, musiqa san'ati, o'yinlari, bayramlar, san'at va hunarmandchilik, urf – odatlar milliy ta'lim va tarbiyaning tarkibiy qismi sifatida yoshlarni har tomonlama kamol toptirishga xizmat qiladi. Prezident Sh.M.Mirziyoevning ta'birlari bilan aytadigan bo'lsak "Musiqa san'ati madaniy fenomen sifatida yangi avlodni tarbiyalash va kamolga etkazish borasida cheksiz imkoniyatlarga egadir. San'at bilan oshno bo'lgan yoshlarning hayotga munosabati, milliy urf-odat va umumbashariy qadriyatlarga hurmati baland bo'ladi".

Xalq ijodiyoti ritm va takrorlashga boy, u o'ziga xos tasvirlarni, ranglarni o'z ichiga oladi, u bolaga tushunarli bo'lib, u bolalarning unga nisbatan hissiy ijobiy munosabatini uyg'otish va mustahkamlash uchun asos bo'ladi. Xalq ijodiyotining qiymati, shuningdek, bolaning his-tuyg'ulariga ifoda vositalari orqali ta'sir qilishi bilan belgilanadi va bu ta'sir tabiiy, zo'ravonliksiz. Shu sababli, u har xil rivojlanish darajasidagi bolalar uchun mavjud va har bir bola bundan zavq va hissiy zaryad oladi. U bolalar e'tiborini tortadi, shuning uchun xalq ijodiyoti, kompozitsiya elementlarini tanlash asosida uni bolaning rivojlanishi uchun ishlatish mumkin: estetik munosabatni idrok etish va estetik baholash, ya'ni hissiy sohaga ta'sir qilish orqali. Bolaning xalq san'ati shaxsning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga turtki beradi.

Milliy dasturni hayotga tatbiq etishdagi muhim vazifalardan biri bo'lg'usi mutaxassislarni davlatimizning milliy istiqloq g'oyalari bilan yo'g'rilgan o'z Vataniga sodiqligi, milliy g'ururi, o'z ona tiliga yuksak hurmati, tarixi, madaniyati, turli xalq va millatlarning milliy an'analariga hurmati, tinchlik va totuvlikni barqarorlashtirish uchun burch va mas'uliyat hissi bilan yashash, shuningdek, poklik, o'zaro munosabatlarda hurmat, haqiqat va bilimga intiluvchan, tashabbuskor, tadbirkor, qonunga bo'ysunuvchi ustuvor tamoyillar negizida tayyorlashdir. Zero, har bir shaxs xatti-harakati ijodiy faollikni yuksaltirish, sog'lom turmush tarzini shakllantirishga qaratilmog'i dardkor.

Shu nuqtai nazardan, har bir shaxsni tarbiyalash jarayoniga, ayniqsa, uning u yoki bu sohaga bo'lgan salohiyatiga jiddiy e'tiborni qaratish orqaligina taraqqiyot barqarorligini ta'minlashimiz mumkin. Bu o'rinda har bir shaxsda san'at orqali, musiqa orqali ta'limiy, tarbiyaviy ta'sirchanlik imkoniyatlarini yanada oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'sib kelayotgan yosh avlodni har tomonlama etuk, komil inson qilib tarbiyalashda estetik tarbiyaga alohida e'tibor berilishi juda katta ahamiyatga ega bo'lgan jarayondir. Ushbu masalani

echishda musiqiy estetik tarbiyaning o'rni kattadir. Estetik tarbiya ancha keng bo'lib, shaxs va jamiyatdagi go'zalliklarni ideal nuqtai nazardan idrok etishga o'rgatadi. Shuningdek, estetik faoliyat, voqelikni go'zallik qonun-qoidalari asosida o'zgartirishga qobiliyatli shaxsni tarbiyalaydi. Estetik rivojlanish shaxsning estetik ongi, munosa- batlari va estetik faoliyatning vujudga kelishi hamda takomillashuvidan iborat uzoq davom etuvchi jarayondir. Estetik tarbiya shaxsning jamiyatda estetik madaniyatini egal- lab olishiga bog'liq bo'lib, turli yo'llar va shakllar yordamida amalga oshiriladi.

Jamiyatning estetik madaniyati deganda, insoniyat butun rivojlanishi tarixi jarayo- nida to'plagan moddiy va ma'naviy qadriyat- lari majmui tushuniladi. O'quvchi shaxsining estetik madaniyati uning jamiyat madaniy merosini faol, ijodiy o'zlashtirishi nati- jasida hosil bo'ladi. Shaxsning go'zallik bilan o'zaro munosabati, shuningdek, shaxsning ayrim sifatlarining o'zaro ta'siri natija- sida estetik madaniyati doimo o'zgarib turadi.

Shaxsning estetik madaniyatini asosiy tarkibiy qismlari – estetik ong, idrok, hissiyot, ehtiyojlar, munosabatlar va estetik faoliyatlardir. Estetik ong estetik idrok, bilim, mulohaza, bahs, estetik idealni qamrab oladi.

Estetik ehtiyojlar va munosabatlar esa, eng avvalo, shaxsning estetik qiziqishlari, didi, estetik hissiyotlarida ifodalanadi. Shu bois estetika bilan bog'liq bo'lgan ba'zi tushuncha- lar haqida to'xtalib o'tishni joiz, deb topdik. Estetik ong – ijtimoiy voqelik, tabiat, san'at, bilan bevosita muloqot jarayonida – nazariyalar, qarashlar, badiiy ta'lim va tar- biya natijasida shakllanadi. Estetik ongning asosini estetik idrok tashkil qiladi. Estetik idrok – atrof voqelikdagi buyumlar, hodisa- larning estetik mohiyatini butun tarkibiy qismlari bilan birgalikda aks ettirishdir. Ya'ni idrok etilgan narsalarni shaxsda mav- jud bo'lgan hissiy va aqliy narsalarga qiyoslash jarayonidir.

Estetik idrok go'zallik bilan uchrashganda yuzaga keladi va aniq maqsadga qaratilganlik bilan tavsiflanadi. Estetik mulohaza - shaxsning aniq bir estetik qoidasiga munosabatini bildiruvchi aqliy harakatida ifodalanadi. Shaxsning estetik mulohazasi chuqurligi, takomillashganligi, murakkabligi, yuqori yoki pastligi bilan ajralib turadi. Estetik mulohaza darajasi shaxsning hulq-atvori va bilim saviyasi, estetik tajribasiga bog'liqdir.

Estetik ehtiyojlar estetik axborotga qizi- qishni kuchaytiradi. Estetik qiziqish shaxsning estetik faoliyatga intilishi, o'zi yoqtirgan san'at asarlarini yig'ib to'plab borishi, takror-takror o'qib idrok etishi, o'sha asarlar haqida fikr bildirishga intilishi, boshqalarning shu masalaga doir fikrini bilishga qiziqishi, muayyan san'atkor, janr, yo'nalish kabilarni afzal ko'rishida namoyon bo'luvchi tanlash xususiyatining mavjudligi bilan ifodalanadi.

Estetik did shaxsda uning shaxsiy va ijtimoiy xususiyatlarining qo'shilishi natija- sida hosil bo'ladigan murakkab hodisadir. Estetik did estetik axborotlar oqimi, estetik va axloqiy me'yorlar yig'indisi orqali shakllanadi va shaxsning buyum, hodisalarga estetik baho berishida yaqqol namoyon bo'ladi. Estetik tuyg'u - shaxsning buyum yoki hodisaga estetik baho berish munosabatini boshdan kechirishdir. Estetik tuyg'u o'quvchining mazkur buyumning shakli, rangi va mazmunini mushohada qilishga yordam beradi.

Qo'shiqlarni o'rganishda bolalar miyasini keraksiz ma'lumotlar bilan ortiqcha yuklamalik, balki u yoki bu qo'shiqni chiroyli ijro etish, allaqachon ko'rilgan misollarga tayanmasdan, ularga improvizatsiya qilish imkonini beradi.

aktab o'quv dasturiga kiritilgan har bir qo'shig'i o'quvchilarning musiqiy va insoniy madaniyatini boyitib, uni yangi bosqichga ko'tarmoqda. Lekin o'qituvchi musiqa darsiga har doim o'quv intizomi sifatida yondashishi kerak, bunda musiqa asari faqat o'rganish ob'ektiga aylanmasdan, balki bolalarning his-tuyg'ulari shakllanadigan san'at darsi bo'lishi kerak. Shundagina o'quvchilarga estetik tarbiya berish maqsadiga erishiladi.

O'zbek madaniyatining kelajakdagi taraqqiyot yo'nalishi bu muammoni uyg'un va ijodiy hal etishga, bolalarni qadimiy estetik qadriyatlar tizimini ijodiy ruhida tarbiyalash yo'llarini tanlashga bog'liq. Bugun biz bolalarga berayotgan tarbiyamiz millatning xarakterini, ertaga, uchinchi ming yillikda qanday bo'lishini va hokazolarni belgilaydi.

O'qituvchining o'zi san'atning estetik mezonlarini tushunishi, tajriba qilishdan qo'rqmasligi, dastur bo'yicha ko'r-ko'rona ishlamasligi, balki boylarga tayanib o'qitishning yangi shakl va usullarini topa olishi, yangi texnologiyalarni yaratishi juda muhim.

ro'yxati:

1. Абдуллаев К. Ф., Умурова М. Ё. Педагогические особенности урока пения в начальной школе //CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MATHEMATICAL THEORY AND COMPUTER SCIENCES. – 2023. – Т. 4. – №. 2. – С. 66-69.
2. Каримова Д. А., Хоназарова Р. Ўқувчи-ёшларни эстетик тарбиялашда «Музыка маданияти» фани олдида турган долзарб масалалар //Современное образование (Узбекистан). – 2018. – №. 7. – С. 29-35.
3. Жураев Б. Т., Абдурахмонова Д. У. Эстетическое развитие школьников средствами узбекского музыкального фольклора //Вестник Чувашского государственного института культуры и искусств. – 2019. – №. 14. – С. 77.
4. Рамазонова У. Х., Сайфуллаева О. М. Развитие чувства ритма у детей //Проблемы науки. – 2021. – №. 1 (60). – С. 49-51.
5. Ramazonova U. X., Esanova M. J. An'anaviy xonandalik rivojida maqomlarning o'rni //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 496-501..
6. Ramazonova O. K., qizi Mustaqimova G. G. Formation and Development of National Musical Traditions //european journal of innovation in nonformal education. – 2022. – Т. file:///C:/Users/user/Downloads/Telegram Desktop/Бехруз Болтаев (2).rtf2. – №. 1. – С. 336-339
7. Рамазонова У. Х., Эсанова М. Ж. Подготовка молодых певцов к ансамблевому выступлению //Наука, техника и образование. – 2021. – №. 2-1 (77). – С. 88-91.
8. Kholmurodovna U. R. Formation of publicistic performing skills in singing. – 2021.О
9. 7Ramazonova U. H., Muhamadova M. The spiritual impact of traditional sound exercises on the minds of students. – 2022.
10. Ramazonova O. K., Shukurov M. Historical development of status. – 2022.
11. Ходжаев Б. К., Жураев Б. Т. Повышение нравственно-эстетической культуры слушателей института повышения квалификации работников народного образования //Экономика и социум. – 2022. – №. 3-2 (94). – С. 1217-1222.
12. Ражабов Т. И., Ибодов У. Р. Обеспечение национального наследия в обучении песням бухарского детского фольклора на уроках музыки //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 21-2 (99). – С. 55-58.
13. Ражабов Т. И. и др. Ўқувчи-ёшларга ўзбек миллий мусиқа фольклори намуналари воситасида эстетик тарбия бериш //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 1094-1103.
14. Ражабов Т. И. Педагогические возможности использования детских фольклорных песен в духовно-нравственном воспитании младших школьников //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 5-2 (83). – С. 34-37.
15. Умурова М. Ё. РОЛЬ ТРУДОВЫХ ПЕСЕН В ФОЛЬКЛОРЕ //Miasto Przyszłości. – 2023. – Т. 43. – С. 97-101.
murova M. Y. Ideological and artistic features of folk singing //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 5. – С. 77-80.